

կու մեծոյգներուս եւ կառապանիս շնորհիւ
 ձեռներս Ուրարտուն գրաւեցին», *գրութեան*
եւ Սարգոնի հետեւեալ տեղիքին վրայ՝ թէ
 Սրբու Ուրաշի (Ռուսաի) հօրեմական փա-
 դափին եւ *Ri-i-a-ar* Սարգուրի փաղափին վրայ
 փալեցի, անոր շրջակայքը 7 փաղափներ
 կային, ուր կը բնակէին անոր եղբայրները,
 որ իրեն արեմակից էին, եւ որոնք
 լաւ պաշտպանուած էին, այս փաղափ-
 ները կործանեցի եւ գետնի հաւասար ըրի
 (Անդ էջ 115), կը հետեւցնէ թէ Ռուսաս նոր
 հարստութեան մը հիմնադիր է եւ որդի
 Erimenaf: (Անդ XVIII—XIX) Լեման-Հաուպտ
 թէ եւ կը ջանայ ցուցնել թէ այդ տեղիքներէն
 բացարձակ կերպով չենք բռնադատուիր
 զՌուսաս Մենուասեան հարստութենէն ջըն-
 ջելու, սակայն իւր գրքին դիտողութեանց 46
 ծանօթութենէն, զոր գրեթէ 10 տարի յետոյ
 գրած է, կը տեսնուի թէ մէտ է Thur.ի կար-
 ծիքն ընդունելու, երբ կ'ըսէ Rusa I. schwe-
 lich Sohn Sardurs III., sondern eines gleich-
 namigen Mitgliedes einer Nebenlinie (An-
 merk., էջ 1, Թ. 46):

Thur.ի մեկնութիւնն աւելի հաւանական
 եւ ընդունելի կը դառնայ կարծեմ, եթէ ըն-
 դունինք որ ճիշդ է այն կարծիքը, եւ սխալ
 համարելու ալ մեծ կուտան մը չունինք,
 որ Ռչտունեաց եւ Մանաւազեանց երկու
 հին հայ նախարարութեանց ծագումն
 ուրարտական կը համարի, մին՝ Ռչտունիք,
 սերունդ Ռուչասի եւ միւսն Մանաւազեանք
 ծագած Մենուասէ: (Հմմտ. Տաշեան, Ու-
 սումն դասական. 369, Սանտալճեան JC.
 413:)

ԻԸ. գլ. 346—450. Տոպզաւէի կոթողին
 ուսումնասիրութեամբ գրադած ժամանակ
 Բեւք Վանէն հեռագրով կը կոչուի իւր վրայ
 յարձակման խնդրոյն մասին եւ ասով կը
 ստիպուին իրարմէ բաժնուիլ: Բեւք դէպի
 Վան, իսկ Լեման-Հաուպտ Ջաբի վրայէն
 վերստին Մուսուլ կը դառնայ, բնական է
 կոթողին ուսումնասիրութիւնը վերջացնելէ
 յետոյ: Մուսուլէն կը մեկնի Հայաստան Տի-
 գրիսի հովիտն ի վեր քայլ առ քայլ հետեւե-
 լով Բիւրճնց նահանջին. եւ կը հասնի Ջախոյ
 լեռներու ստորոտը գտնուող Ջա(ա)ֆարան
 աւերակ քաղաքը, որուն՝ Մայաֆարկինի հետ
 թէ՛ դիրքին եւ թէ՛ ճարտարապետութեան
 ոճին կողմանէ ունեցած նմանութենէն դա-
 տելով, Տիգրան Մեծէն հիմնուած կը հա-

մարի: Ջաֆարանէ դէպի Բաբել-Միդիատ-
 Մայաֆարկին-Լիջէ ըրած ուղեւորութեան
 մասին արդէն Ա. հատորին մէջ խօսած ըլլա-
 լով (էջ 367—500), այս վերջին 391—450
 էջերը կ'օգտագործէ իւր առաջին հատորին
 մէջ յայտնած զանազան կարծիքները —
 Նիւրկերտ = Տիգրանակերտի նոյնութիւնը,
 յունական արձանագրութեան Պապի ըլլալը,
 Բոչատի քանդակին մեկնութիւնն եւն — նոր
 խողարկութեանց եւ քննութեանց չնորհիւ
 մասամբ ուղղելու եւ աւելի եւս ամրա-
 պնդելու, որոնց մասին մտադիր ենք առան-
 ձին յօդուածով խօսելու:

Հ. Պ. ՏԵՐ-ՊՕՂՈՍԵԱՆ

CAROLUS CLEMEN: Fontes historia religionis aegyptia-
 cae (Pars V). Collegit Theodorus Hopfner. Bon-
 nae in aed. A. Marci et E. Weber, 1925, էջ
 709—932.

Առաջիկայ հատորը եգիպտական կրօնի
 աղբիւրներուն վերջին մասը կը կազմէ: ՀԱ.ի
 ընթերցողներուն արդէն ծանօթ է նախորդ հա-
 տորին բովանդակութիւնը (ՀԱ. 1925, Սեպտ.-
 Հոկտ., էջ 512). իսկ այս հատորն անով մա-
 նաւանդ աւելի կարեւոր է, որ 390 հեղինակ-
 ներէ — յոյն եւ լատին — քաղուած տեղիք-
 ներու մանրամասն ցանկումը, այսինքն նիւթե-
 րու եւ անուններու այբբենական ամփոփոյթը
 կ'ընծայէ, մանր նախադասութիւններու մէջ
 կրկնելով հատուածներու բովանդակութիւնը
 եւ իւրաքանչիւր նախադասութեան կից՝ նշա-
 նակելով նաեւ իջահամարները:

Հատորիս մէջ հեղինակներու շարքը կը
 բանայ Johannes Malas (sub Justiniano scrip-
 sit) ու կը փակէ Censorinus (anno 238 p.
 Chr. n. scripsit):

Գերմանական աշխատասիրութեան յատ-
 կանշականն եղող մանրախոյզ ճշգրտութիւնն
 այս գրութեան մէջ ստուգիւ զգալի է:

Այս մատենաշարը պիտի ճոխանայ տա-
 կաւ՝ բարեւական, կեղտական, հնդկական ու
 սլաւական կրօններու հայող յոյն եւ լատին
 աղբիւրներու հրատարակութեամբ:

Հ. Ս. Ե.

